

Iljo Trajkovski

Konferenca Paqësore e Parisit

Krijimi i shtetit të përbashkët – Mbretëria e
S.K.S dhe Fuqitë e Mëdha

Pyetja kyçe

Në cilën masë Konferenca Paqësore e Parisit u tregua e rëndësishme për popujt e Ballkanit?

Tema:

Tema kryesore në këtë modul është periudha në fund të Luftës së Parë Botërore, Konferenca Paqësore e Parisit dhe krijimi i Mbretërisë së SKS/Mbretëria Jugosllave. Ky modul është i rëndësishëm për të gjitha shtetet e përfshira në projekt, dhe është çështje mjaft kontroverse dhe e ndejshme. Krijimi i shtetit të ri është pika fillestare e shumë konflikteve dhe luftërave gjatë shek. XX në Ballkan.

Rezultatet e mësimit:

- Fitimi i njohurive themelore për Konferencën Paqësore të Parisit. Kush morri pjesë, kur dhe ku ndodhi ngjarja?
- Nxënësit do ta vlerësojnë rëndësinë e Konferencës Paqësore të Parisit, pritjet dhe dëshpërimet mes popujve të Ballkanit. Do ta analizojnë rëndësinë e vendimeve të marrëveshjeve paqësore të Parisit për popujt e rinj, dhe çfarë efekti kishin në Ballkan.
- Do t'i krahasojnë njohuritë për Konferencën Paqësore të Parisit me situatën në Ballkan në kohën e sotme.

Qëllimet:

- Vështrim i pritjeve dhe dëshpërimeve nga Marrëveshja Paqësore e Parisit dhe veçanërisht nga shteti i ri i njohur në Konferencën Paqësore të Parisit
- Kuptimi kritik i ndikimit të politikës botërore në situatën në Ballkan

Udhëzime për mësimdhënësin

Hapi 1 – Hyrje (kontekstualizim). Mësimdhënësi e paraqet temën, e lexon hyrjen dhe i sqaron llojet e ndryshme të burimeve. Për të punuar me grupin e parë të burimeve, do të formohen grupe me katër nxënës.

Hapi 2 – Dy aktivitetet e para zhvillohen në të njëjtën kohë, por në grupe të ndryshme. Pas formimit të së paku 6 grupeve të nxënësve me nga 4 nxënës, mësimdhënësi i jep dy burimet e para nga Aktiviteti 1 tre grupeve të para të nxënësve, ndërsa tre grupeve të tjera të nxënësve ai do t'u jep burime nga Aktiviteti 2. Ata do të kenë minuta t'i sqarojnë konkluzionet e tyre dhe mësimdhënësi zakonisht do të zgjedh një grup për Aktivitetin 1 dhe një grup për Aktivitetin 2 dhe komentet mirëprehen nga grupet tjera.

Hapi 3 – Si edhe në dy aktivitetet paraprake, dy aktivitetet vijuese zhvillohen në të njëjtën kohë. Kësaj radhe mësimdhënësi zgjedh nga një nxënës nga secili grup i nxënësve, kështu që krijohen 6 grupe me 3 nxënës dhe grupi 7 përbëhet nga 6 nxënës. Aktiviteti 3 ka tre grupe të burimeve dhe tre pyetje për t'u përgjigjur. Secili grup i burimeve dhe secila përgjigje u jepet dy grupeve të nxënësve. Grupi 7 i nxënësve do ta bëjë Aktivitetin 4 ose ata do t'i marrin 14 Pikat e presidentit të SHBA-s W. Wilson si burim dhe do t'u përgjigjen pyetjeve.

Hapi 4 – Mësimdhënësi me rastësi do t'i pyesë grupet t'u përgjigjen pyetjeve dhe do të përpiqet t'i përfshijë të gjithë nxënësit të shtojnë ose t'i komentojnë përgjigjet.

Hapi 5 – Ora e dytë (45 minuta). Mësimdhënësi bën hyrje në temë, ose mund të përgatisë kontekst të vogël me informatat themelore për Mbretërinë SKS / Jugosllave. Ai gjithashtu mund të shfrytëzojë dy harta të Gadishullit Ballkanik, nga vitit 1913 dhe 1919.

Hapi 6 – Mësimdhënësi formon 4 grupe me nga 6 nxënës në çdo grup dhe ai do t'u jep atyre flamurin dhe stemën e Mbretërisë së Serbëve, Kroatëve dhe Sllovenëve dhe gjithashtu para të cilat janë përdorur në Mbretërinë SKS/Mbretërinë Jugosllave. Nxënësit do të punojnë në Aktivitetin 5.

Hapi 7 – Mësimdhënësi i bashkon grupet në dy grupe, kështu që ata mund të punojnë me numër më të madh të dokumenteve dhe burimeve. Nxënësit do të fillojnë me Aktivitetin, dhe të dyja grupet do të punojnë në shiritin e kohës dhe ata i vendosin informatat nga burimet në shiritin e kohës.

Hapi 8 – Në minutat e fundit edhe nxënësit edhe mësimdhënësi do të përpiqen të gjejnë përgjigje për pyetjen kuqe – Në cilën masë Konferenca Paqësore e Parisit u tregua e rëndësishme për popujt e Ballkanit?

90
minuta

Aktiviteti 1

Nxënësit, të ndarë në grupe me nga katër, diskutojnë dhe e analizojnë ilustrimin, duke i përdorur këto katër pyetje:

1. Përshkruaj çka sheh në këtë ilustrim!
2. Pse janë këto figura në vizatim?
3. Pse ilustrimi është quajtur "Krimi i shekujve"?
4. Ju lutemi përgjigjuni pyetjes përmbi ilustrim.

Burimi 1

Qëllimi themelor i kësaj Konference ishte që të dënohen Fuqitë e Boshtit që konsideroheshin përgjegjëse për shpërthimin e Luftës së Parë Botërore. Disa perandori të mëdha të dikurshme u shkatërruan, ndërsa të tjerat u dobësuan në mënyrë fatale. Rënia e perandorisë i hapi mundësitë për popujt e vegjël dikur të nënshtruar anekënd Evropës.

Margaret Olwen MacMillan, *Paris 1919: Peacemakers: Six Months That Changed the World*, London 2003. (Margaret MacMillan, *Mirotvorci: šest mjeseci koji su promijenili svijet*, Zagreb 2008.)

Burimi 2

Ilustrim politik për Luftën e Parë Botërore – Krimi i shekujve – Kush e bëri?

<http://history148-20thcenturyusa.blogspot.com>
Chicago Tribune, USA, 1914.

Aktiviteti 2

1. Krahsoji këto dy harta dhe përcakto cilat ishin pasojat e Marrëveshjes Paqësore të Parisit në Evropë.
2. Lexoje tekstin në karikaturë dhe gjeje si dhe pse vizatimi është i lidhur me hartat

Burimi 1

Buletini
Konferenca Paqësore e Parisit në
mënyrë radikale e ndryshoi hartën
e Evropës

-Të gjitha vitet e mia të mësimit
humbën!

Cartoon "Redrawing Europe" published
18/02/1919, Berryman Political Cartoon
Collection

Burimi 2

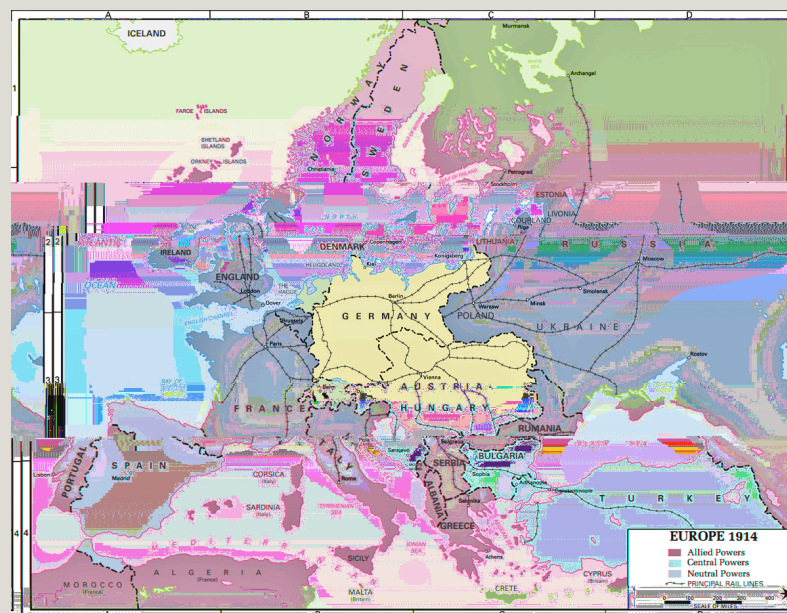
Harta e Evropës në vitin 1919

<http://florigkor.com/WALL5295708.gif>

Burimi 3

Harta e Evropës në vitin 1914

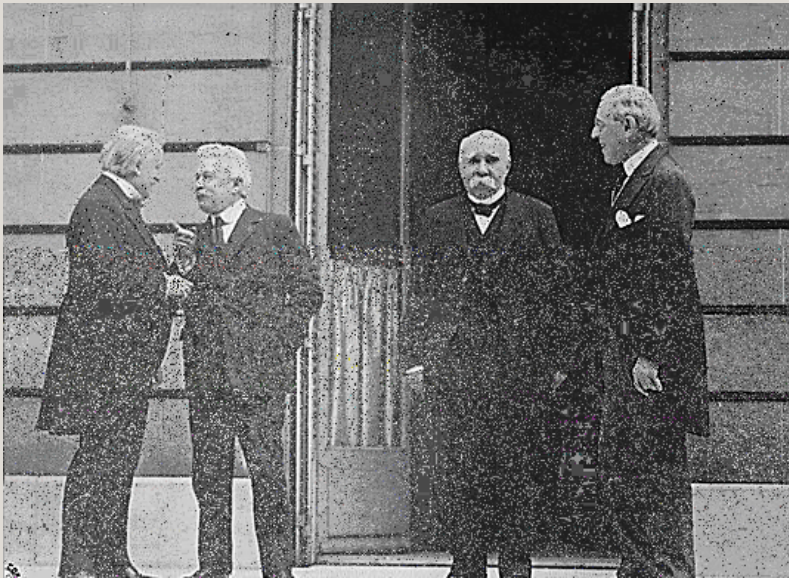

Aktiviteti 3

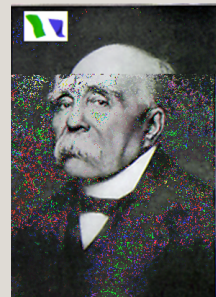
1. Krahasoji katër burimet e para dhe gjej a ka ndonjë qëllim të përbashkët
2. Krahasoje fjalimin e presidentit të SHBA-ve Woodrow Wilson me deklaratën e ministrit të punëve të jashtme të Gjermanisë.
3. Analizojë hartën dhe gjeji cilat shtete të reja u shfaqën.

Burimi 1

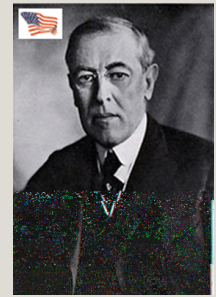
“Katër të mëdhenjtë”, udhëheqësit aleatë të cilët u takuan në Konferencën Paqësore të Parisit

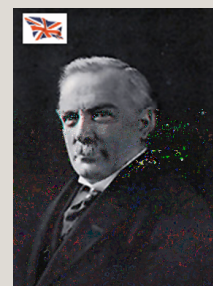
Këshilli i të Katërve në Konferencën Paqësore të Parisit të Luftës së Parë Botërore, 27 maj, 1919
<http://www.europeana.eu/portal>

George Clemenceau

Woodrow Wilson

David Lloyd George

Vittorio Orlando

Burimi 2

Deklarata e David Lloyd George, Kryeministër i Britanisë, 5 janar 1918

“Kërkesa e parë... (është) pavarësia e Belgjikës, dhe reparacioni i cili mund të fitohet për shkatërrimin e qyteteve dhe viseve belge. Kjo nuk është kërkesë për dëmshpërblim lufte, si ajo e imponuar e Francës nga ana e Gjermanisë më 1871.

...Ne besojmë, megjithatë, që Polonia e pavarur, e cila përbëhej nga të gjithë ata elemente të vërtetë polakë që duan të jenë pjesë e saj, nevoja e ngutshme për stabilitet të Evropës Perëndimore.

...Në fund, duhet të bëhen reparacione për dëmin e krijuar nga thyerja e të drejtës ndërkombëtare. Kjo konferencë paqësore nuk duhet t'i harrojë marinarët tanë dhe meritat e tyre, si edhe tmerret që i përjetuan për qëllimin e përbashkët të lirisë.”

Encyclopedia of International Affairs, edited by J.C. Johari, Ammol Publications P, 1997

Burimi 3

Letër e Aristid Brijanit drejtuar Zhil Kambonit, 12 janar 1917.

Sipas mendimit tonë, Gjermania nuk duhet të ketë asnjë hap tokë përtej Rajnës; organizimi i këtyre territoreve, neutraliteti i tyre dhe okupimi i tyre i përhershëm, duhet të shqyrtohen në shkëmbimin e mendimeve mes aleatëve. Është e rëndësishme, megjithatë, që Franca, si e interesuara më e drejtpërdrejtë për statusin territorial të këtij regjioni, ka votë vendimtare për shqyrtimin e zgjidhjes së kësaj çështjeje serioze.

The Foreign Policy of France from 1914 to 1945 by Jacques Néré, Routledge Publishers, 2002, p. 267.

Burimi 4

Fjalimi i kryetarit të SHBA-ve Woodrow Wilson, mbajtur më 8 janar 1918

Ajo që kërkojmë në këtë luftë, sipas kësaj, nuk është asgjë e veçantë për ne. Dëshirojmë që bota të rregullohet dhe të jetë e sigurt për të jetuar, e veçanërisht që bota të bëhet e sigurt për çdo komb paqedashës, siç është i yni, i cili dëshiron ta jetojë jetën e vet, t'i rregullojë institucionet e veta, të vërtetohet në drejtësinë dhe raportet e drejta me popujt e tjerë të botës, kundër përdorimit të forcës dhe agresionit vetjak. Të gjithë popujt e botës në fakt janë partnerë në këtë synim, ndërsa ne nga ana jonë e shohim qartë që, nëse nuk shfaqet drejtësia ndaj të tjerëve, nuk do të shfaqet as ndaj nesh.

<http://www.firstworldwar.com/source/fourteenpoints.htm>

Burimi 5

Evropa Qendrore pas Luftës së Parë Botërore

- Kufijtë e paraluftës
- Kufijtë e pasluftës
- Humbjet e Gjermanisë
- Humbjet e Rusisë
- Humbjet e Bullgarisë
- Ish Austro-Hungaria

<http://faculty.unlv.edu/pwerth/Europe-1919-2.jpg>

Burimi 6

Pjesë nga "Gjermania para Konferencës së Paqes nga Konti von Brocdorff-Rantzau"

~~Ne i refuzojmë armiqetë tanë si gjykatës për shkak të paragjyqimeve të tyre. Ne nuk mund të fajësohemi me pohimet e pushtuesve (fitimtarëve), por vetëm me gjyq të paanshëm. Sipas kësaj, unë nuk do t'i lejoj vetes që të largohem nga pikat e programit paqësor të Wilsonit të cilat i pranuan të dyja palët... Ne jemi të gatshëm edhe për kufizimin e sovranitetit tonë, nëse ish armiqetë e dikurshëm dhe fqinjët e ardhshëm nuk pajtohen me kufizimet e njëjta.~~

~~...Për këtë arsye, ne u përmbahemi parimeve të Uilsonit që asnjë dëmshpërblim mos t'u paguhet fitimtarëve dhe që të mos merret asnjë territor nga humbësit.~~

~~Jemi të obliguar dhe të gatshëm që ta përmirësojmë dëmin i cili është krijuar nga sulmet tona ndaj civilëve dhe territoreve që i kemi okupuar, por nëse sërish e ndërtojmë atë që e kemi shkatërruar në ato hapësira, dëshirojmë që kjo të bëhet me punën tonë pa pagesë".~~

The Living Age Company, Boston, USA, 1919, pp. 68-9. Brockdorff-Rantzau was Foreign Minister of Germany during the Paris Peace Conference

<http://www.hoddereducation.co.uk/SiteImages/d7/d7270073-b719-494e-9ced-95252ae44e72.pdf>

Aktiviteti 4

1. Lexoni me kujdes 14 pikat e presidentit Wodrow Wilson dhe radhitni sipas rëndësisë.
2. Sqaro pse janë renditur në listën tuaj ato pika me atë radhë.
3. Cilat prej këtyre 14 pikave janë të zbatueshme në rrethanat ballkanike në Fund të Luftës së Parë Botërore?

Burimi 1

Katërbëdhjetë Pikat e Presidentit amerikan Woodrow Wilson

1. Marrëveshjet e hapura të paqes, të cilat u shfaqën haptazi, nuk do të kenë kuptime private ndërkombëtare të çfarëdo lloji, por diplomacia duhet të veprojë gjithmonë sinqerisht dhe në para syve të publikut.
2. Liri absolute e lundrimit mbi dete, jashtë ujërave territoriale, ashtu si në paqe dhe në luftë, përveç kur detet mund të jenë të mbyllura në tërësi ose pjesërisht nga veprimi ndërkombëtar për zbatimin e marrëveshjeve ndërkombëtare.
3. Heqjen, aq sa është e mundur, të të gjitha barrierave ekonomike dhe krijimin e barazisë së kushteve të tregtisë midis të gjitha kombeve, që e miratojnë paqen dhe bashkohen për mbijetesën e saj.
4. Garanci adekuate të dhëna dhe të marra që armatimet kombëtare do të reduktohen deri në pikën më të ulët në përputhje me sigurinë e brendshme.
5. Zgjidhja e lirë, me mendje të hapur dhe absolutisht e paanshme e të gjitha pretendimeve koloniale, duke u bazuar mbi një respektim të rreptë të parimit që në përcaktimin e të gjitha pyetjeve të tilla të sovranitetit të interesit të popullsisë të interesuara duhet të kenë peshë të barabartë me pretendimet e qeverisë titulli i të cilëve duhet të përcaktohet.
6. Evakuimin e të gjithë territorit rus dhe një zgjidhje e tillë e të gjitha çështjeve që e ndikojnë Rusinë siç do të sigurojë bashkëpunimin më të mirë dhe liri të kombeve të tjera të botës në marrjen e eë tñeo -119 -152.2(2 () 0.2) -168.8 2 () 0.2(mb) -

Aktiviteti 5

1. Analizoni flamurin, stemën dhe paratë e Mbretërisë SKS, dhe përcaktoni cilat simbole janë përdorur?
2. A shfrytëzohen disa prej simboleve edhe sot dhe ku?
3. Analizoni disa bankënota të Mbretërisë SKS, cilat fotografi dhe simbole janë shfrytëzuar dhe pse?

Burimi 1

Flamujt dhe Stemat e Mbretërisë SKS/Mbretërisë Jugosllave

<http://zeljko-heimer-fame.from.hr/descr/you-king.html>

Burimi 2

Bankënota të përdorura në Mbretërinë SKS/Mbretëria Jugosllave

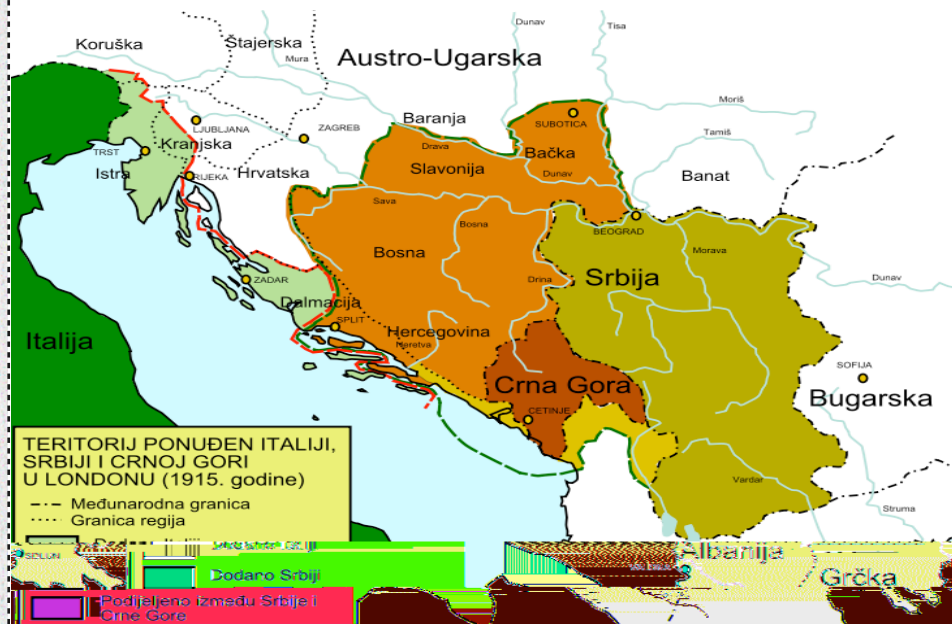

<http://www.hnb.hr/novcan/povijest/h-nastavak-4.htm>

	Mbretëria SKS/Mbretëria Jugosllave	Ende në përdorim në vendet e ish Jugosllavisë
Flamuri		
Stema		
Paratë		

Burimi 1

Marrëveshja e Londrës 1915

Territori i ofruar Italisë,
Serbisë dhe Malit të Zi në
Londër (1915)

- -- -Kufijtë ndërkombëtarë
- Regjioni kufitar
- Bashkëngjitur Italisë
- Bashkëngjitur Serbisë
- Ndarë mes Serbisë dhe Malit të Zi

Burimi 2

Deklarata e majit

Neni 4

Me marrëveshjet e ardhshme paqësore Italisë do t'i jepet distrikti i Trentinos, i tërë Tirol Jugor deri ta kufijtë e tij natyrorë gjeografikë, kalimi Brener; qyteti dhe distrikti Trieste; qarku Goricia dhe Gradishka; i tërë gadishulli i Istrës...

Neni 5

Italisë gjithashtu duhet t'i jepet krahina e Dalmacisë sipas kufijve të saj të tanishëm administrativë...

Neni 9

Franca, Britania e Madhe dhe Rusia në parim e pranojnë interesin e Italisë për mbajtjen e baraspeshës politike të forcave në Detin Mesdhe, dhe të drejtën e saj, në rast të ndarjes së Turqisë, të një pjese të Turqisë të barabartë me të tyren në basenin e Detit Mesdhe...

Neni 11

Italisë do t'i takojë dëmshpërblimi luftarak i cili u përgjigjet përmasave të sakrificave dhe përpjekjeve të saja.

Neni 16

Kjo marrëveshje do të mbahet e fshehtë.

Pjesë nga Marrëveshja e Londrës, 26 prill 1915. Ky dokument u nënshkrua nga ministrat e jashtëm të Britanisë, Francës, Italisë dhe Rusisë. Burimi: Great Britain, Parliamentary Papers, London, 1920, LI Cmd. 671, Miscellaneous No. 7, 2-7

Burimi 3

Shpallja e shtetit të serbëve, kroatëve dhe sllovenëve, Zagreb, 29.10.1918

Dalmacia, Kroacia, Sllavonia me Rijekën do shpallet shtet i pavarur (duartrokitje e fuqishme dhe miratim) nga Hungaria dhe Austria, dhe sipas parimit modern të kombësisë, ndërsa në themelin e unitetit popullor të sllovenëve, kroatëve dhe serbëve në tërë hapësirën etnografike të atij populli, pa e marrë parasysh të cilit kufij territorial dhe shtetëror, në të cilat jeton sot populli slloven, kroat dhe serb (Ashtu është! – Sërish të gjithë çohen në këmbë me duartrokitje të fuqishme dhe britma).

Kuvendi i përgjithshëm ligjdhënës popullor i popullit të bashkuar slloven, kroat dhe serb do të vendosë me shumicë të përcaktuar dhe kualifikuar paraprakisht, e cila është e mbrojtur plotësisht nga çdo majorizim, më në fund si në formën e sundimin, ashtu edhe në rendin e brendshëm shtetëror të shtetit tonë, të mbështetur në barazinë e plotë të sllovenëve, kroatëve dhe serbëve (duartrokitje dhe miratim). Në Zagreb, 29 tetor 1918.

PROGLAŠENJE DRŽAVE SLOVENACA, HRVATA I SRBA
Zagreb, 29. oktobra 1918
F. Šišić, Dokumenti, 189—196

Burimi 4

Myslimanët e Bosnjës dhe Hercegovinës e pranojnë shtetin e sllovenëve, kroatëve dhe serbëve

Përfaqësuesit politikë të myslimanëve nga Bosnja dhe Hercegovina janë përcaktuar për “politikën e bashkimit popullor” në shtator 1918, ndërsa kur në tetor 1918, në Zagreb u krijua Kuvendi Popullor i Serbëve, Kroatëve dhe Sllovenëve udhëheqësit e myslimanëve të Bosnjës dhe Hercegovinës ia drejtuan Kuvendit Popullor të Serbëve, Kroatëve dhe Sllovenëve deklaratën vijuese:

“Me këtë deklarojmë që qëndrojmë pas parimeve të rezolutës së Zagrebit të marsit 1918, në të cilën është përmbajtur parimi i vetë përcaktimit të pakushtëzuar popullor dhe bashkimi i serbëve, kroatëve dhe sllovenëve të ndërtuar në themelet e shtetit të pavarur popullor dhe demokratik. Duke iu përmbajtur këtyre parimeve themelore, obligohemi që as si individë, as si grup, nuk do të shfaqemi në jetën publike, as që do të japim çfarëdo qoftë deklaratash, pa miratimin paraprak të Kuvendit Popullor të Sllovenëve, Kroatëve dhe Serbëve.”

Deklaratën e nënshkruan dr. Halilbeg Hrasnica, Zija Rizaefendiq, dr. Mustafa Demishliq, dr. Mehmed Spaho, dr. Mehmedbeg Zeçević dhe Hivzi Muftiq.

Glas Slobode, br.223 od 19.10.1918. godine; Srđan Budisavljević, Stvaranje države Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb, 1958. godine, str.. 79

Burimi 5

Vendimet e kuvendit të Podgoricës

Gjatë mbledhjes së 13 nëntorit 1913, Kuvendi i solli këto vendime:

1. Që mbreti Nikolla Petroviq dhe dinastia e tij të shfronësohen;
2. Që Mali i Zi dhe Serbia të bashkohen në një shtet nën dinastinë e Karagjorgjes dhe si të bashkuar të bëhen pjesë e shtetit Jugosllav;
3. Që Këshilli Ekzekutiv Popullor prej 5 anëtarëve, të cilët duhet të zgjidhen, udhëheq me Malin e Zi përderisa bashkësia e Malit të Zi dhe Serbisë nuk kompletohet.
4. Që me këto konkluzione të informohet mbreti Nikolla, si edhe qeveria e Mbretërisë së Serbëve dhe vendeve aleate: Francës, Anglisë, SHBA-ve dhe Italisë. Pas revolucionit të tetorit, Rusia nuk ishte më në bllokun aleat.

F. i i , Dokumenti, str. 258-261.

Burimi 6

Kuvendi i Podgoricës, nëntor 1918

http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/cg_izmedju_1_i_2_svj_rata/podgoricka_skupstina_n_martinovic.htm

Burimi 7

Zagreb, 29.10.1918, festimi i vendimit të Kuvendit Kroat për shkëputje nga Austro-Hungaria

http://www.daz.hr/izlozba_persic_galerija.html Downloaded November 1st, 2012.
<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=679752&page=26>

Burimi 8

Qeveria e parë sllovene në shtetin e sllovenëve, kroatëve dhe serbëve, nëntor 1918

<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=679752&page=26>

Burimi 9

Festimi në rrugët e Lubjanës dhe Celjes

<http://en.wikipedia.org/wiki/File:KongressfalofAH.jpg>

Burimi 10

Hyrja e ushtrisë serbe në Zagreb, nëntor 1918

http://hr.wikipedia.org/wiki/Prosinačke_žrtve_5._prosina_1918

Burimi 11

Gjatë Luftës së Parë Botërore, në Kroaci ishin aktive disa brigada nën emrin e përbashkët "Domobrani" (Mbrotjtësit e atdheut), si pjesë e forcave austro-hungareze. Pas bashkimit me Mbretërinë SHS, këto njësi ushtarake u shpërndanë, ndërsa si reaksion ndaj vendimit të 5.11.1918, ushtarët protestuan në rrugët e Zagrebit, ndërsa iu bashkëngjijtën disa mijëra qytetarë. Policia e Zagrebit hapi zjarr dhe vrau katërmëdhjetë persona. Ata ishin viktimat e para në shtetin e ri.

Vecernji list, 04.12.2010, Zagreb
http://hr.wikipedia.org/wiki/Prosinačke_žrtve_5._prosina_1918

Aktiviteti 7

Luajtja e roleve:

Tryezë e rrumbullakët në Konferencën Paqësore të Parisit – Çështja Maqedonase

1. Grupi i parë punon në burimet e lidhura për dokumentet të cilat i lëshuan grupet politike maqedonase dhe intelektualët.
2. Grupi i dytë punon me dokumentet (letrat, artikujt e gazetave) drejtuar Konferencës Paqësore nga ana e të huajve që ishin të njoftuar me situatën në Maqedoni.
3. Grupi i tretë i analizon pjesët nga procesverbali i Konferencës Paqësore të Parisit.

Burimi 1

Memorandumi i VMRO-së

VMRO u dërgoi memorandum autoriteteve të Bullgarisë duke ia mohuar delegacionit bullgar që ta përfaqësojë popullin maqedonas në konferencën paqësore. “Në këto ditë të rëndësishme Maqedonia ka të drejtë ta ngrit zërin e saj për çlirim, për lirinë e saj. Maqedonia e ngrit zërin e saj para tërë botës dhe para popullit bullgar dhe autoriteteve të tija.”

P C , D
M , C 2000.

Burimi 2

Telegram drejtuar Konferencës Paqësore

Cyrih, 14.02.1919

Kuvendi i përfaqësuesve jashtë Maqedonisë kërkon nga ju që të intervenoni në Konferencën e Paqes, që maqedonasve t'u pranohet e drejta për vetëqeverisje, duke e ndjekur shembullin e popujve të tjerë, në këtë mënyrë duke i vërtetuar parimet Tuaja humane të cilat do të sigurojnë paqe në Ballkan dhe do të kontribuojnë garancive për paqe universale.

TELEGRAM NGA ASOCIACIONI POLITIK MAQEDONAS “MAQEDONIA MAQEDONASVE” NGA CYRIHU, Historia e Maqedonisë, Shkup, 1998.

Burimi 3

Apel Konferencës Paqësore

Kuvendi i përgjithshëm i të gjitha bashkësive maqedonase në Zvicër i dërgoi apel Konferencës paqësore në të cilën insistojnë që të mundësohet që Maqedoninë në Konferencë ta përfaqësojnë delegatët e saj. “Sa u përket sqarimeve të cilat i dhanë kryeministrat, për çështjen e kërkesave territoriale të Serbisë dhe Greqisë, Kuvendi i Përgjithshëm i bashkësive maqedonase në Zvicër edhe njëherë i jep vetes liri të apelojë pranë përfaqësuesve të nderuar në konferencën paqësore t'i lejojnë popullit maqedonase që vet ta caktojë dhe definojë ardhmërinë e vet në përputhje me parimet që asnjë popull asnjëherë mos ta durojë pushtetin e huaj nëse është i dëmshëm dhe i pado-bishëm. Sinqerisht besojmë se marrëveshja e Parisit e nënshkruan në vitin 1919, do të jetë njëjtë e drejtë për Maqedonasit, si edhe për popujt e tjerë.”

Shoqata politike maqedonase “Maqedonia maqedonasve” e Cyrihut. Telegram drejtuar Presidentit të Qeverisë Frënge, Georges Clemenceau dhe P.E. Dutasta, Sekretarit Gjeneral të konferencës Paqësore të Parisit, në mbrojtje të çështjes maqedonase. 14 shkurt 1919.

Burimi 4

Motra Augustina Bewicke për autonominë e Maqedonisë, 04.01.1919

“I nderuari zotëri,

Ju lus të më falni për lirinë që t'ju shkruaj, por këtë e bëj sepse zgjidhja përfundimtare në Ballkan është shumë e rëndësishme për interesat e katolikëve në këto vende. Tanimë 33 vite jam në këtë mision, misionin e katolikëve uniatë, i cili në fillim të Luftërave Ballkanike numëronte rreth 10.000 katolikë. Marrëveshja në Bukuresht, e cila e ndau Maqedoninë padrejtësisht, ishte arsye që këta njerëz të mjerë u shpërndanë për shkak të gjuhës së tyre sllave, që ishte e ndaluar nëpër kisha dhe shkolla.

Grekët nuk do ta lejojnë gjuhën sllave në kisha dhe shkolla; banorët e Maqedonisë në masë të madhe janë sllavë; tani ata e quajnë veten maqedonas, dhe atë që ata e dëshirojnë dhe që ne e dëshirojmë për ta është autonomia nën kontrollin evropian.

Nëse Maqedonia ndahet në cilëndo qoftë mënyrë, populli do të mbetet i pakënaqur dhe sërish do të luftojë sa më parë që të jetë e mundur. Shpresën e vetme mund ta shoh në autonominë e fuqishme, të cilën as grekët, as bullgarët, as serbët nuk do të guxojnë ta sulmojnë; atëherë maqedonasit, të cilët vërtet janë inteligjentë dhe të urtë kur i trajtojnë mirë, në paqe do ta zhvillojnë këtë vend të bukur dhe pjellor, dhe do të kenë mundësi të mësojnë të jenë të qytetëruar.

Më besoni, i nderuari zotëri.

Sinqerisht e juaja,

Motra Augustina, motra e bamirësisë

Public Record Office (London). -FO 608/44. Peace Conference. (British Delegation), 1919

<http://thedocumentarynews.wordpress.com/2012/01/08/sister-augustine-bewicke-on-the-macedonian-autonomy/>

Burimi 5

Rudolph Archibald Reiss* për maqedonasit

**Rudolph Archibald Reiss (1876-1929) ishte jurist i njohur frëng dhe profesor i Universitetit të Lozanës. Si ekspert i të drejtës ndërkombëtare ushtarake dhe më vonë vullnetar në ushtrinë serbe, morri pjesë në Luftën e Parë Botërore dhe në frontin e Selanikut.*

Thashë që juve më me dëshirë do t'ju quaja maqedonas bullgarofonë. Këta njerëz i quani bullgarofonë, për shkak të gjuhës së tyre që i ngjan gjuhës bullgare. Por, a është kjo gjuhë bullgare, a flitet gjuha e njëjtë në Sofje? Jo. Gjuha maqedonase është njëjtë e ngjashme me gjuhën serbe sa edhe me bullgarishten. Unë nuk jam linguist dhe nuk mund t'i lejoj vetes vlerësim personal, por ballkanologët e paanshëm ma kanë vërtetuar që maqedonishtja është më e ngjashme me serbishten sesa me bullgarishten. Mund të ketë gjuhëtar që mund ta vërtetojë pikërisht të kundërtën. Por mbetet fakti që gjuha maqedonase nuk flitet as në Sofje, as në Beograd. Ajo është gjuhë e posaçme sllave, siç e kemi ne gjuhën romake në Zvicër, e cila flitet në Grizon, krahas italishtes. Sipas mendimit tim, maqedonasit nuk duhet t'i quajmë as bullgarë as serbë, por thjesht maqedonas.

R. A. Reiss, Sur la situation des Macedoniens et des musulmans dans les nouvelles provinces grecques. Paris, 1918, pp. 6-7.

Burimi 6

Memorandumi i James Bouchier për kushtetutën e Maqedonisë

Londër, 26.02.1919.

- (1) Në interes të drejtësisë dhe paqes së ardhshme në Gadishullin Ballkanik, është e nevojshme që kufijtë e rinj në Ballkan të formohen në atë mënyrë që, sa të jetë e mundur, që të përkojnë me kufijtë e popujve të atjeshëm.
- (2) Në rastin e Maqedonisë është veçanërisht e dëshirueshme të zbatohet ky parim, në kuptim të kërkesës së shteteve fqinje rivale, të cilat ishin burim i mjerimit të pafund të asaj popullsie gjatë thujtës së gjysmë shekulli të kaluar. Me qeverinë autonome nën mbrojtjen e fuqive të mëdha, popullsisë do t'i ishte mundur që të merret me interesat e saja, të jetojë dhe përparojë pa keqtrajtime ndaj të cilave ishin ekspozuar gjer tani.
- (3) Nëse e pranojmë teorinë të cilën e kishin zhvilluar serbët dhe grekët, që vetëdija nacionale e maqedonasve është "fluide" dhe që nuk tregon anim nga cilado qoftë propagandë e huaj, konstatimi i natyrshëm është se ata duhet ta udhëheqin vetveten dhe se duhet ta miratojnë parimin "Maqedonia maqedonasve".
- (5) Shteti autonom maqedonas duhet të shtrihet nga Mali Sharr (kufiri etnik i serbëve) në veri, deri në Detin Egje në jug, dhe nga kufiri i Bullgarisë në lindje deri në Shqipëri në perëndim. Kufiri jugor, duke u përhapur nga liqeni Kastorija deri në deri në grykën e Vadarit, do t'ia linte Greqisë vendin Ber (Verria), ndërsa Greqia gjithashtu do ta mbante Nigritin dhe gadishullin Halkidiki.
- (7) Heqja dorë e Serbisë dhe Greqisë nga territori maqedonas të cilin e okupuan nga viti 1913, nuk do të ishte i pakuptimtë, duke e pasur parasysh zgjerimin e madh të cilin do ta fitojë tani ky shtet.
- (8) Selaniku, i cili ekonomisht është i pandashëm nga brendia, natyrshëm do të bëhej kryeqyteti i shtetit të ri.
- (9) Zgjedhja e këtillë e propozuar do ta kënaqte dëshirën gjerësisht të pranishme për autonomi e cila ekzistonte në Maqedoni dhe në Selanik shumë vite më pas.

James D. Bouchier, figurë e theksuar publike dhe gazetar në Britani

*Str 651-652, The University of "Cyril and Methodius", Documents on the Struggle of the Macedonian People for Independence and a Nation-State, Volume I 1982
<http://mk.wordpress.com/tag/aegean-sea/>*

Korrik – Nëntor 1919

1. PROCESVERBAL NGA MBLEDHJA E TRIDHJETË E TRETË E KËSHILLIT TË SHTETIT TË RI
15.07.1919.

“U diskutua marrëveshja me shtetin e Serbëve, Kroatëve dhe Sllovenëve. U diskutua propozimi i Italisë që t’u jepet e drejta e autonomisë për Maqedoninë (Aneksi A) dhe Shqipërinë (Aneksi B) dhe gjatë u diskutua për atë. Përfaqësuesi i Italisë e vendosi theksin për ofrimin e sigurisë së nevojshme për mbrojtjen e popullsisë së Maqedonisë, e veçanërisht sllavëve, të cilët nuk janë serbë. Zotëri Liper sugjeroi që, përderisa nuk ka dyshime që ndonjë formë të vetëqeverisjes qeveria serbe duhet t’i japë Maqedonisë, nuk ishte e sigurt a duhet t’i imponohet një obligim i tillë shtetit të serbëve, kroatëve dhe sllovenëve, dhe do të ishte më mirë, që si hap i parë, të pyetemi cilat janë propozimet e Qeverisë (SKS) për zgjidhjet në këtë fushë. Zotëri Larosh theksoi rëndësinë e jashtëzakonshme që të mos rrënohet autoriteti i Qeverisë (SKS) me vendosjen e shtetit brenda shtetit, dhe fuqishëm u lut që të mbahet në minimum përzierja në punët e brendshme të shtetit.

**Allen Leeper, udhëheqës i Zyrës së Shtypit të delegacionit britanik në Konferencën Paqësore të Parisit.*

**Jules Raroche, delegat në Delegacionin Frëng në Konferencën Paqësore të Parisit dhe anëtar i Komitetit të Shteteve të Reja.*

2. PROCESVERBAL NGA MBLEDHJA E TRIDHJETETRETË E KOMITETIT TË SHTETEVE TË REJA
30.07.1919

...Komiteti pastaj e diskutoi çështjen maqedonase. (1497) U nxorën dy propozime, së pari propozimi të cilin e përgatiti koloneli Castoldi, (1498) me kërkesë, duke e paraqitur Maqedoninë si zonë autonome ngjashëm siç është Rutenia. (1499)

U arrit marrëveshje e përgjithshme që kjo nuk është e mundur të arrihet. Propozimi tjetër ishte nga përfaqësuesi britanik, që të bëhen aranzhime për të cilat Lidhja e Kombeve do të ishte e autorizuar që t’i mbajë përfaqësuesit në Maqedoni, që të përforcohen garancitë kundër represionit.

Asnjë vendim përfundimtar nuk doli nga këto diskutime, por u arrit pajtimi që anëtarët e ndryshëm të Këshillit duhet që, sipas mundësive, të nxjerrin disa propozime konkrete për mbledhjen e ardhshme.

**Kolonel Castoldi, anëtar i delegacionit italian në Këshillin e Shteteve të Reja.*

**Rutenia ka të bëjë me Ukrainën.*

D. H. Miller, My Diary, p. 323; Recueil, 215.